

Serinin Kokmuş Fıçıları: Paris ve Üç Güzeller

Sinem Deniz Kılıç · 23 dk · 7 Haziran 2026

TEKRAR NOTLARI

- **Bölüm kendini gerçekleştiren bir kehanetle açılır.** Romalı ozan Ennius'un Alexander tragedyasından, Cicero'nun aktarımıyla gelen dizeler Paris'i saraya sokulmaması gereken bir meşale diye tanımlar: Lüleleri yürek hoplatan, kavga kaçkını, tanrısal yüzlü biri. Bölümün niyeti Paris'in tanrısal yüzüne kanmadan Helen'in hakikatine ulaşmak, mitolojiyi yeniden hasat edip posasıyla yüzleşmektir.
- **Bebek Paris, kovulması gereken iblis rolündedir.** Euripides'in korosu, çocuk İda'nın uçurumlarına terk edilmeden önce arınma töreni yapıp kötülüklerin başından arkaya atılmamasına hayıflanır. Antik Yunan'da arınma töreninden, yani katharsisten sonra ritüelde kullanılan su, yani katharma, başın üzerinden arkaya dökülür ve arkaya bakılmadan uzaklaşıldı. Aynı jestin karşılıkları Babil'de kralı kötü güçlerden uzaklaştırıp tanrısal koruma sağlayan ritüelde ve gidenin ardından su dökmek, gelinin anne baba evinden çıktıktan sonra arkasına bakmaması, çocuğu kırklamak, kurşun dökülen suyu dört yol ağzına dökmek gibi adetlerde de görülür.
- **Terk edilen bebek motifi Sparta'da gelenek haline gelmiştir.** Atalanta da dağ başına bırakılır, ama Paris'e asıl benzeyen Oidipus'tur: İkisi de hanesinin kara talihidir. Sparta'da yeni doğanlar yaşlılar heyetince muayene edilir, bebek zayıf ya da hastalıklıysa Taygetos yakınlarında bir uçuruma bırakılırdı. Devletin yalnızca savaşçı olabilecek sağlıklı bireyler yetiştirmek istemesinde sert bir öjeni, yani soyu iyileştirme anlayışı hakimdir.
- **"Aleksandros" koruyucu demektir, ama koruduğu yalnız koyunlardır.** Paris'i İda Dağı'nda çoban Agelaos bulur ve onu oğlu gibi büyütme kararı verir; sürüsüne çok iyi baktığı için ona bu ad verilir. Çobanlık kehanet anlatılarında seçilmiş kişiye özgü bir meslektir, ancak Paris kurtarıcılığını koyunlarla sınırlamış görünür.
- **Oinone'nin mektubu tanıdık bir serzeniştir.** Ovidius'un Heroides'inde, Paris Helen'i kaçırp Troya'ya gittikten sonra yazılan mektupta Oinone ona bir zamanlar köle olduğunu, bir peri kızının bu evliliğe katlandığını, samanların üzerinde mütevazı bir çatının ikisini kırağıdan koruduğunu hatırlatır: Saçını süpürge etmenin antik versiyonu. Oinone de Thetis ve Cassandra gibi gelecek görüşüne sahiptir, Troya'nın başına geleceği bilir ama ne kadar yalvarsa da Paris'e engel olamaz.
- **Hektor'un azarı olaylardan çok Paris'in yüzünü hedef alır.** İlyada'da öne atılıp Akaları cenge çağıran Paris, karşısına Menelaos çıkınca benzi sararıp Troya kalabalığına karışır. Kardeşi onu alçak, parlak oğlan, çapkın, tabansız, korkak ve kof diye paylar. Azarın tuhafılığı şurada: Toprağa bulandığı zaman ne yüzünün ve saçının güzelliğinin ne de çalgı çalmadaki ustalığının işe yarayacağı söylenir. Antik dönem ozanları kadını biçimlendirirken erkeğin sınırını çizmeyi de unutmaz.
- **Düello sahnesinde Paris'in bedeni narin diye tarif edilir.** Homeros dövüşü ince ince işler: Tolgadaki sık işlenmiş kayış gerilince toka çenesinin altına batar ve narin boynunu incitir. Ardından Afrodite dövüşenlerin arasına girip Paris'i kaçıtır ve yatak odasına ışınlar. Helen "orada kalaydın da öleydin keşke" diye azarlayınca Paris bir gün onu

yenebileceğini, tanrıların kendilerinden yana olduğunu söyler ve sözü döşeğe davetle bağlar. Sahneye düşülen not: Millet ölüyor be.

- **Elma hem kusursuzluğun hem kötülüğün simgesidir.** İkiye bölündüğünde kusursuz, beş köşeli bir pentagram görüntüsü verir; manevi inanışlarda bu beş köşe toprak, hava, ateş, su ve ruhu temsil eder. Fazla kusursuzluğu yapay ve olağan dışı algılayan beyin onu tehlikeli bulmuştur, Latince'deki malum kelimesi de hem kötülük hem elma anlamına gelir. Hikaye Thetis ile Peleus'un düğünüyle başlar: Düzeni bozmasından çekinildiği için çağrılmayan nifak tanrıçası Eris, üstünde kallisti, yani "en güzele" yazan altın elmayı ortaya atar; Zeus da işi çoban çocuğa paketlemesi için hemen Hermes'in kulağına fısıldar.
- **Tanrıçalar güzellik değil iktidar vaat eder.** Hera tüm Asya'nın krallığını, yani iktidarı vaat eder ve otoritesini ancak bir erkek üzerinden meşrulaştırmaya zorlanır; Athena savaşta yenilmezliği ve bilgeliği önerir, kendi gücünü erkeğin kılıcına aksesuar yapmak durumunda kalır; Afrodit ise Helen'in aşkını, yani bir kadını hediye çeki gibi sunar. Zeus vaatlerin sonunda kimin kazanacağını umursamaz, kadınların güçlerini birbirine kırdırarak kendi tahtının mutlaklığını sağlama alır. Bugünkü karşılıkları da kurulum: Hera iş dünyasının ve politikanın sert kadını, Athena sistemde ancak yararlı bir araç olduğunda alkışlanan akıl, Afrodit reklam sektörünün ve sosyal medyanın arzulanabilir nesne imajıdır; ekran kaydırılırken önümüze düşen kusursuz influencer görüntüsü dijital bir elmadır.
- **Terazinin iki kefişi: Güvenlikli kafes ve sorumsuzluk.** Menelaos mülkiyetini geri almak için dünyayı yakar, kadını kimseye yedirmez, yani güvenlikli bir kafes vaat eder; Paris ise tutkuyu, aşkı, özgürce peşinden koşabilme ayrıcalığını ve sorumsuzluğu vaat eder. Paris'in süpergözü yoktur, sadece idiyile hareket eder; Luce Irigaray'ın belirttiği gibi kadınların erkekler arasında takas nesnesi olduğu düzende o yalnızca paketi açan çocuktur ve paketin içindekinin insan olması umurunda bile değildir. Bu denklemde Helen'in özne olarak yeri yoktur. Bölüm, terazideki kazananın elmayı kapıp ısıranlar değil, kendi sesini keşfedenler, mülk olmayı reddedip özneliğini kuşananlar, masayı devirenler ve kallisti etiketini yırtıp atanlar olması dileğiyle kapanır.

Bölümün kaynakları

- Apollodoros- Biblioetheka (archive.org)
- Azra Erhat-Mitoloji Sözlüğü
- Cicero - De Divinatione
- Euripides - Andromakhe
- Euripides - Troyalı Kadınlar
- Euripides - Helene
- Homeros - İlyada
- Ovidius - Heroides
- Paris'in Yargısı (themaggar.com)

Paris'in Yargısı (Attik siyah figürlü amfora, Louvre F31)

Witt Ressamı (atfedilen) · MÖ 560–550 dolayları · Louvre Müzesi, Paris (env. F31)

Yargı sahnesinin antik dünyadaki en erken tasvirlerinden biri. Hermes üç tanrıçayı Paris'in önüne getirir, yani hikayeyi Yunan seramiğinin kendi dilinden dinlemiş oluruz.

Kamu malı, Wikimedia Commons

Paris'in Yargısı

Lucas Cranach (Yaşlı) · 1528 dolayları · Metropolitan Sanat Müzesi, New York

Cranach yargıyı ortaçağ geleneğine uyararak zırhlı bir şövalye kılığındaki Paris ile anlatır. Mitin her çağda yeniden giydirildiğini göstermek için elimizdeki en açık örnek.

CC0, Wikimedia Commons

Peleus ile Thetis'in Düğünü (Nifak Elması)

Jacob Jordaens · 1633 · Museo del Prado, Madrid

Bütün zincirin başladığı an: Peleus ile Thetis'in düğünü ve şölene bırakılan altın elma. Yargıya giden yol buradaki davetsiz konukla açılır.

Kamu malı, Wikimedia Commons

Paris'in Yargısı

Peter Paul Rubens · 1639 dolayları · Museo del Prado, Madrid (env. P01669)

Rubens üç tanrıçayı yan yana diker ve seçimi bir beden karşılaştırmasına dönüştürür. Yargının neden yüzyıllarca bir güzellik yarışması gibi okunduğunu tartışırken en tanıdık görüntü budur.

Kamu malı, Wikimedia Commons

Paris ile Helene'nin Aşkı

Jacques-Louis David · 1788 · Louvre Müzesi, Paris (env. INV 3696)

Kararın karşılığı. David, Paris ile Helene'yi savaşın eşiğindeki sakin bir iç mekanda gösterir ve Truva'yı yakacak seçimin hemen ardından gelen sessizliği resmeder.

Kamu malı, Wikimedia Commons